

КАРПАТСКА РУСЬ

KARPATSKA RUS'

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT YONKERS, NEW YORK AND OTHER MAILING ADDRESSES

Ч.3 ЮНКЕРС Н.Й. 30 ГО ЯНВАРЯ 1998, YONKERS, N.Y., JANUARY 30, 1998, VOL. LXXI, NO.3

„Грінпіс“ закликає захистити світовий океан

Брюссель, Бельгія. — „Грінпіс“, Міжнародна організація в ділянці охорони довкілля, надіслала офіційного, листа на ім'я генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй Кофі Аннана, в якому просить звернути увагу світової спільноти на кризову ситуацію у фавні морів та океанів і пропонує проголосити 1998 рік Міжнародним роком океану.

„Рибні запаси морів та океанів вичерпуються, ми стоїмо на порозі відновлення промислового полювання на китів, а експлуатація прибережних і морських нафтових родовищ загрожує житті морів і атмосфері планети“, — сказав під час зустрічі з журналістами виконавчий директор „Грінпіс“ Тіло Боде. На його думку, Рік океану дав би світові унікальну можливість радикальним чином змінити наставлення людства до морських багатств.

Щоб уникнути небез-

печного збільшення риболовства, „Грінпіс“ пропонує до 2005 року наполовину зменшити флоту великотонажних травлерів та інших риболовних кораблів. „Тепер їх багато, особливо великих, їх виробничі потужності значно перевищують рівень вилову, необхідний для підтримання теперішніх рибних запасів. Ці кораблі виловлюють багато непромислової риби, а відтак, вже мертво, викидають у воду“, — говорить у згаданому листі.

„Грінпіс“ закликає ООН заборонити розробу прибережних родовищ, якщо нема гарантії, що ті проекти не заподіють шкод морським мешканцям. Особливо чутливі в цьому сенсі райони мангрових джунглів.

У листі підкреслюється необхідність припинити всі форми комерційного полювання на китів, про небезпечність захоронення в морі токсинних та ядерних відпадів.

того, суддя сказав, щоб підсудному не дозволяти на жодні зустрічі з будь-ким за виїмком його адвокатів і сугерував, щоб тюремні власті навіть не дозволяли йому вживати телефон для спілкування з рідними. Він також назвав підсудного „апостолом зла“ котрий „хотів убивати тільки задля приємного переживання вбивання людських істот“.

ГОТУЮТЬСЯ ДО СВЯТКУВАННЯ 1,100 РОКІВ ГАЛИЧА

ГАЛИЧ. — Прем'єр-міністер Валерій Пустовойтенко 8-го січня провів засідання організаційного комітету з відзначення 1,100-річчя Галича. Святкування в нинішній ситуації є питанням непростим, сказав він. За його словами, напередодні нового року Кабінет Міністрів на продовження праць у реставрації історичних пам'яток в Галичі виділив 1 млн. 100,000 гривень. Прем'єр підкреслив, що такі заходи не повинні фінансуватися лише з бюджету. За його словами, Уряд має визначити, на що саме треба сконцентрувати фонди. „Однак Галич мусимо зробити“, — підкреслив В. Пустовойтенко.

КАТАСТРОФА-DC-9

Маніля (PAP, AFP, Reuters, DPA) - Філіпінски ратунковы екіпи, од понеділка рано (еврала) пошукуючи літака внутрішніх петунських ліній, котрий розбився на полудню краю в горьстом районі острова Мінданію, у вівторок остаточно зльокалізували розбитий літак на котром находылося 99 пасажырів і 5 членів обслуги.

В літаку, котрый летів з Манілі до полуднево- філіпінского міста Сагауан де Оро, находылося меже иншими штырох чужынців - Япончик, Австрияк, Швейцар і Австралійчик. Останкы літака найдено на розбочах горы Сітагауа в віддали окопо 45 км від петоиыща

В АМЕРИЦІ

8-ГО СІЧНЯ, Рамзі Ах-меда Юсефа, котрий був душею та керівником заговору збомблення будинку Світового центру торгівлі в Нью Йорку тому п'ять років, засуджено на доживоття та 240 додаткових років ув'язнення. Після вислухання засуду він, зухвало викрикуючи заявив, „ я є терористом і гордий з цього“. Суддя Федерального суду в Мангеттені Кевін Т. Даффі порекомендував щоб своє ув'язнення Р.А. Юсеф відбував в одиночній камері найбільш безпечної тюрми в країні у Кольорадо. Крім

В ПШЕМКОВІ ДІТИ ВЧАТ СЯ ЛЕМКІВСКОГО ЯЗЫКА

Стараньом Головного Заряду Товаришыня Лемків од 14 лютого того рока розпочала ся наука лемківського языка в Школі Підставовій Нр 1 в Пшемкові. До науки приступило двадцетеро діти. Поділено їх на дві групи, молодша - од I до III клясы і старша - од IV до VIII. Не сут то вшыткы, котры могли бы участвувати в науці рідного языка.

Єдним з варунків поставлених през дирекцію школы было забезпечыня учителя того языка. Головний Заряд СЛ рекомендувал Наталію Кунцік, замешкалу в Ленжцах. То, же наука зачала ся од II семестру, а не од 1 вересня 1996 р., выникло з утруднень поставлених през кураторію в Ліґниці. Велькы слова подякы треба высловити для пані Броніславы Ковальской - посол на Сойм РП, за ей стараня, і в Соймі і в Міністерстві Едукації Народовой. Тіж і для пана мгр Адама Кеарнея, директора школы за то, же остаточно позитивні підышол до справи.

Штож мож повісти о Пшемкові? Єст то місцевіст' гмінна, оддалена о 55 км од Ліґниці. Складат ся з міста, котре має 3359 мешканців і Гуты - 3622 мешканців. Ціла гміна рахує 9366 люди. До гміны належат села: Пйотровиці, Шкляркы, Осташи, Кремпа, Ленжце, Карпье. Якубово і Вількоцін мают школу в Высокій.

Колиси Полякы называти Пшемків столицьом Лемків. Гнеска того значыня юж ся стратило. Замешкалы ту Лемкы од давна ся з тым погодили. Видно як міцно поступила на тым терені асиміляція. Жыют своїм приватным жытьом, трудны до інтеґрації. В перетягу 50 років запустили тверде коріння на чужині. Забыли одкаль прибыли, де мешкали їх вітцьове і де находят ся гробы їх предків. Престали чытати вшытко што писане єст през Лемків і о Лемках, наприклад "Бесіда" розходит ся „аж“ в двох еґземплярах. Шкода же сут там люде - Лемкы, котры повинни іщы памятати такы села на Лемковині як: Ставиша, Фльоринка, Перунка, Чертіжне, Вафка, Болцарисва ітд.

А сут деінде люде, котры ціле своє серце дали бы, жебы продолжыти існуваня нашого народу. Жебы мож провадити нормальну науку потрібны сут до того факторы підручники, програмы научаня. Од 1989 рока при Головным Заряді СЛ існує Комісія Народовой Освьіты. Належыт до ней тыж мгр Мирослава Хомяк, творчыні книжок до науки лемківського языка. Треба надмінити же вчыня од парох років ведене єст в Устю Горлицкым, де вчыт п. Мирослава Хомяк, в Крениці - Петро Трохановскій, Кунковій і Білянці - о. Андрий Квока, Розділю - Марія Шавлюк і в Мальчыцах - о. Михал Шляґа. Головний Заряд СЛ скерував писмо до Кураторіи Освьіты в Новым Санчы о zatrudнєня од II семестра того рока п. Мирославы Хомяк на становиску учителя - методика для лемківського языка.

Інчом справом єст покликаня при Міністерстві Народовой Едукації Народну Раду д/с Народных і Етнічных Меншости в Польцы. До задань Рады має належати:

Пар. 2

а) консултуваня і дораджаня в справах стретегії едукативной політыкы ресорту в обрubi діань на корыст народных і етнічных меншости (реалізація едукативных прав меншости і пріявност проблематыкы народных і етнічных

меншости в загальній концепції шкільной едукації), б) оцінюваня внесків зголошених през середовиско народных і етнічных меншости, стосуючых ся едукативных потреб і консултуваня можливости їх реалізації ресортом едукації а тіж пропонуваня програму реалізації тых внесків,

в) моніторуваня реалізації двосторонніх угод в обрubi стосуючых ся едукативной проблематыкы,

г) оцінюваня прац двосторонніх підручниковых комісій і реалізація рекомендацій,

ґ) уділ Рады в працах над шкільном реформом в обрubi програмовых основ загального научаня

Пар. 3

1. Членів Рады покликую на період 2 років і одкликую Міністер Народовой Едукації,

2. Працами Рады керує ведучий, котрого Рада выберат спомедже себе.

2 квітня 1997 р. одбыла ся в Міністерстві Народовой Едукації нарада делегатів народных меншости. Зо стороны Товаришыня Лемків выделегуваны были др **Олена Дуць-Файфер** і мгр **Мирослава Хомяк** і ввошли до складу Рады.

Як видите - оформлены маме барз важны справы і неє ся чого бояти, мати якынебуд загамуваня.

Тых што сут заінтересуваны научаньом лемківського языка а не знають як зачати, інформую же в Деннику Устав (Нр 34, з дня 24 марця 1992 р) вказал ся розпоряджыня нр 150 і з него мож ся довідати як організувати науку рідного языка для замешкалых в Польцы народных меншости. Додатковых інформацій уділит Гоковний Заряд СЛ.

До того часу барз мало ся пише в „Бесіді“ о вчыню, о школах. Думам же головний редактор не буде мал за зле жебы сте писали як Вы Чытаче видите тот едукативний темат. —

Ци можеме выйти з того окропного анальфабетизму? Ци треба нам іти до переду? Ци надженеме тото што ся затримало? Ци сами даме рады? Ци сьвященники не повинни веце анґажувати своє серце для ратуваня того што гыне? Ци лемківска душа юж пропала?

Для тых, котрым одходить лемківска душа приточу слова Ваня Русенка:

*Мы бідны, уж з діда - прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!*

*Мы „ТЕМНЫ“, - так гварят „НЕЛЕМКЫ“,
То треба гу сонцю нам іти,
Бо сонце і для нас засьвітит,
Не блудме все вколо потемкы!*

закінчу думком з верша написаного на далекій чужині, в Канаді през Анну Рытвінскі.

*Народе, народе!
Сьвіт о тобі не зна і сам о собі єс забыл.*

Митро РУСИНКО

ПРЕЗ ЗЕЛЕНЕ ЖИТКО ВОДА ТЕЧЕ

(ЛЕМКОВСКА НАРОДНА СПІВАНКА).

През зелене житко вода тече,
Што-ж мні моя мила,
Моя наймиленьша на то рече?

Хоц бы она рекла, не боюся,
Гусаре вербуют,
Хлопцы мащеруют, звербуюся.

Ище кошуленька не выпрана,
А уж моя мила,
Моя наймиленьша, отобрана.

Кто мі ей отобрал, най сой ей мат,
Най сой ей предомном,
Най сой ей предомном, не обнимат.

Най сой ей обнимат, але в нocy,
Жебы не виділи,
Жебы не виділи мои очы.

Бо як ей увидят мои очы,
Будут они плакац,
Я буду жалувац в день и в нocy.

ИЗ СТАРОГО ЖИТЯ

НА ВОЙНІ И В ПЛІНУ В РОССИИ

(ОПОВІДАТ ВЫСОВЯН ИВАН ПЕРОГ)

Двадцет шист літ тому назад я вернул з Америки в родный край, в село Высову. Я собі думал зробити даякий порядок, бо таке житя до ничего, што я в Америкі, а жена в краю. Я думал, што я заберу свою фамилию в Америку и устроимся в новом світі, бо в старом краю житя было тяжке.

Пробыл я три місяцы дома, а ту выбухла война. Уж по мойой Америкі! Так як я был войсковый, то пришла по мене телеграмма, и то ище перед загальном мобилизациом, штобы ставитися як найскорше в Новом Санчі в свойом полку. В тот день из Высовы выіхало зо мною ище штырох высовянов. И як лем зме появилися в свойой команді, дораз нас росформували, одного ту, другого там. Я остался спочатку в Санчі, достал службу коло пороховні, других

отсылали на фронт против маленькой Сербии. Но не остался и я долго в Санчі. За три неділи створили з нас перший маршбatalьон и выслали на русский фронт, под Люблин. В том батальоні был и я.

Из Нового Санча аж под Люблин мы шли пішком... шли и шли. Взяло нам близко два тыжні ийти. Перша стычка з русскими была под Красником. Но лем з машингверов стріляли. На другой дель по-сунулися мы под Люблин. Пополудни пришла польова кухня и почали выдавати "минаж". Поставали мы еден за другим, "в очередь" за свойом порциом. Я был третий в очереди. Двох предомном достали свою порцию, а коли пришло до мене, то коло кухні упал гранат, кухня вывернула и наша "минаж" розлялася по землі и перемішалася с травом и глином. Офицер кричит, абы мы ростягнулися в швармлинию. На мене пришло ийти на ліво от головной группы, ку сосновому лісу. Я зашел в тот ліс и сіл собі под сосном и сижу. Слухам, а на ліво зышла козацка патруля з паном кавалерном и бьются. А по правой стороне наша головна часть почала перестрелку з русскими. Но русска артиллерия почала страшно бити в нашу сторожу, в сторону наших головных сил. В лісі, где я сиділ под сосном, спочатку было спокойно, но в коротком часі и коло мене почали гранаты падати. Страшно мі было. Где діватися? Ни взад, ни вперед. Як не от гранату, то от дерева, бо где трафил гранат коло дерева, то дерево с коренями вырывало и валило на землю.

В тот час подходит ку мі высовян Петро

Корин и гварит:

— Та што вы ту, куме, робите? Крыетесь? Я гварю:

— Я достал приказ от капитана ийти на ліво крыло...

— А чом вы, куме, не идете на чисте поле, там где битка, — наперат на мене ку Петро Корин.

— О, я не могу, куме, як я не мам прика-

ду от капитана. Я не пиду — гварю.

— Так, так! А вы забыли, як нас учили, што треба битися за цисаря, за свою землю, за панство? — каже кум остро.

Але я вижу, што и мой кум мае страх. Гварит, што и ту небеспечно, бо артиллерия барз бьс. Кliche мя повыше. Но я не рушился. Кум шол сам повыше, где был раненый и взятый в плін.

Коли кум Петро Корин одышол от мене, приходит другой высовян, Илько Демянчик, и гварит:

— Но, але москале бьют! Та нас учили, што москале не маюти ани машингверов, ани канонов, и што сами хлопи доничого, што еден австрийский жолнір може сміло ийти на десятох москалів, а ту маш, кельо уж австрияков убитых... И повідат мі, котры уж убиты, што я их знам.

В часі того розговору з Демянчиком и я был раненый осколком граната. Не тяжко, лем легко. Але раненый, то зберамся ку раненым назад, а Илько Демянчик мя веде. Но Илько был завереный на фронт, а я шол пішком цілу ночь аж до Сандомира и там достал перевизку. А зо Сандомира переіхал через Вислу до Розвадова, где ем сіл на поїзд до Кракова. То был перший поїзд з ранеными.

На другой дель выняли мі с тіла осколок зо шрапнеля. И так я пробыл в Кракові тыждєнь, а потом перевезли мя до Нового Санча. А коли в осени русска армия была близко Нового Санча, то мя перевезли до Егердорфу. Там я пробыл три місяцы в госпитали, а потом казали вертати до кадру, до Фрейдентал. Там мі дали отпуск на два тыжні.

Приіхал я до Высовы, а в селі ни одного здорового хлопа. Едних забрали на войну, других до лагру, до Талергофу, а треті ховалися по лісах, штобы не попали до лагру. Смутно было в селі.

Коли вышол час урлопу, вернул я знов до своего кадру. Но на фронт не выслали мя аж на весну. Наш 20-й регимент находился тогда коло Горлиц, в селі Быстра, бо тогда німцы готовили "дурбрух" коло Горлиц.

Николи я не забуду той битвы под Горлицами. Німцы навезли страшну массу артиллерии и як почали з ней громити русскы позиции, то дуже много русских полегло. В той німецкой офензиві я был другой раз раненый, уж за Саном. Выслали мя знов до госпиталя, но уж за пару неділь знов на фронт. Але на тот раз я уж попал в русский плін, чого я собі от сердца желал.

Спочатком року 1916 приіхал я в Киев, потом в Москву, а из Москвы перевезли нас в Самару, над Волгу. Там выбрали нас на роботу. Дался записати и я на земледільску роботу. Привезли нас в Саратовску губернию, и там голосилися за нами тоты, котрым были потребны земледільскы работники. Через два дни я достался на роботу до одного господаря в таком селі, где ище люде не виділи австрийца, так што люде приходили на мене смотріти, як наши люде на москаля. Дві старшы жены принесли по цілом хлібі и соли на тареличках, привитали мя и передали м тоты хлібы и соль. Просят, што я заеден. Я гварю, што я руснак православный з Галичины. Жены говорили:

— Австриец, а всьо ровно такой человек, как наш, и глаза у него такие, как у наших мужиков, и нос такой...

Богато было бесіды за мене. Прожил я там едно літо, но на осінь ушол, бо было много работы. Тот газда был богатый, мал 75 десятин дуже урожайной землі, кулак. Гною там не треба было, гнойом палили. Но через дві неділи, коли я там пришол, газда помер, а на мойой голові остала вся работа на той великой господаркі, так што я не чулся в силах.

Коли я оттамале убіжал, так я не знал, в котру сторону ийти. Мі треба было вертати в то место, откаль я был нанятый на работу, бо я там был записанный в "земской управі". В дорозі зашла мя ночь, и то холодна ночь, бо то была уж осень. Треба было проситися дагде на ночь. Пришол я до одного села, прошуся на ночь у одного газды, а он мі каже ийти до старосты (вийта). Староста стяг з мене протокол и гварит, што мене треба бы арештувати, бо я военноплінный и не могу ходити собі так самопас. Но арештувати мене не арештувал, лем преночувал, а на другой дель я пустился дальше в дорогу и пришол до того міста, где были плінны. Завели мя до бараків, где было понад два тысяч плінных.

Стамади вывезли нас в костромску губернию на державны работы, а потом на Сівер на лісны работы. Я не знал, где я нахожуся, бо там была ужасна зима, а зимом дель был дуже коротенький, всього штыри години дня. А коли я выіжал оттамале, то знов ночи никак не было, лем все видно, солнце світило и не заходило. Двадцета година в ночи, солнце червене, осіло найниже, а о первой годині в ночи знов подниматся в гору.

С концом мая выіхал я оттамале, то там было ище холодно, деревья лем што почали розвиватися, а коли ем приіхал в Петроград, то там уж было всьо розвите, аж весело было на сердцю. В тот час был Керенский на верху, вмісто царя. Получил я работу на торфяном заводи за Петроградом. Там величезны болота, а с того болота вырабляют торф для топлива. Палится так, як и каменный уголь. То было в 1917 року літом. А на осінь выбухла велика робоча революция.

Позднійше в осени я оставил работу на торфяном заводи, а поіхал в Нижний Новгород, где я достал работу в кузні, яко помощник коваля. Пробыл еден тыждєнь лем за страву. В неділю я иду до властителя кузні звідатися, за што я роблю. Я кажу, што я не хочу нияку плацу, лем істи. А властитель мі каже, што он мі заплатит, а істи бы я собі сам купил. Но я на то не годился, бо о поживу в тот час было дуже трудно, за грошы не мож было купити. Майстер повідат, што не може зомном так годитися. И дали мі великий хліб и солонины на отправу. Пошол я на станцию и сіл на пассажирский поїзд, што іхал в Москву, без билета. Приходит кондуктор провіряти билеты, подходит ку мі, а я кажу, што у мене билета ніт, што я австрийский военноплінный. Коли мы приіхали на першу станцию, кондуктор веде мя к начальнику станции. Начальник звідует, куды я иду, а я гварю, што в Москву. Зачым? За роботом, гварю. "Валяй" — каже.

Приіхал я в Москву, но якоси ем обавлялся такого великого міста, тай сіл на другой поїзд и приіхал в Коломну. И Коломна дуже велике место, много церквей величавых. То было в Рождественскы свята, так я зашел в церков. Но в церкви я застал лем священника и псаломщика, больше не было никого. Церков прекрасна, білый мрамур, даже

(Продовження на ст.4)

подлога з мармуру, так што я не мог на-
смотрітися на тоту красоту. А така велика,
што могло поміститися легко два тисячы
люда, а може больше. Постоял я в церкві
и роздумал, што мі дальше робити, бо ту
о хліб тяжко. Пришол я на таку думку,
што мі треба їхати дагде в таку сторону,
где хліб ест. И постановил я вертати ку
Волгі.

Вышол я с церкви и иду просто на стан-
цію. Звідую, коли поїзд виїзжат до Сизра-
ну, где находилися плинны. Люде звіду-
ют, чого я так далеко іду. Но кажут, што там
дуже хлібородный край. Но коли поїзд
подїхал, то вагоны были так переполнены,
што не было где ани стояти. Иду я ку пе-
реду и прошу машиниста, абы мі позволил
постояти в локомотиві. Он каже, абы я шол
ку кочегару. Я вышол на угля и там устро-
ился. Думам собі, што зимно мі нич не-
зробит, бо мам добрый кожушок и тулуп.
Но як почала машина гнати, як почал втер
на мене дуги, то мя продуло аж до кости.
Так што я на первой станции зышол и че-
кал на другой поїзд.

Іхал я три дни и три нocy до Сизрану.
Приїхал я на місто и довідался, где помі-
щаються военноплінны. А там розгадува-
лися уж чехы, котры помагали білою гвар-
дии против большевиков и Красной Армии.
Пришло до борьбы меж Красном Армию
и чехами. Чехы позанимали міста и желіз-
нодорожны станции. Хліба там было дост.
То было літом в 1918 року, Я там получил
работу в госпиталі, розносил писма по міс-
ті. Дали мі удостовірене, абы мя чехы не
тгогали, приоділи, дали комнату, и так ем
жил.

Но недолго я остал на том місті, бо
Красна Армия набрала великой силы и уда-
рила на чехов и білогвардейцов, так што
они мушены были отступати в Сибир. И
наш госпиталь тоже вы хал, и остановился
аж в Омску, в Сибири. Но в Омску не было
для нас поміщення, так што тот госпиталь
розышолся, а мене передали в "Главне во-
енне санитарне управление". Кольчак жил
тогда в Омску на Семеновской улиці. Але
и там скоро Красна Армия пришла и че-
хов дальше на восток. Тото "санитарне управ-
ление" вынеслося аж до Владивостока. Но я до
Владивостока не хотіл їхати, бо то дуже
далеко, поспішным поїздом из Омска треба
іхати цілый тыждень. То уж барз далеко от

Высовы. И я от тых білогвардейцов убіжал
и стал извощиком. За даякы штыри дни
пришла Красна Армия до Омска. И позд-
нійше в том будинку, где я робил, знов
открыли таке саме "санитарне управление",
лем же назвали иначе. Называлось "Сибир-
ское здравоохранение". Так я вернул назад
до той работы. Спочатку достал роботу
за кучера, іздил з доктором, начальником
"Сибирского здравоохранения". А потом он
достал мі роботу на желізной дороге за
проводника. Тот доктор іздил по цілому
Сибири, осматривал шпиталі и курорты, и так
я з ним іздил. У нас были штыри вагоны
Красного Креста, с пассажиров не мал ник-
то права заходити. Обїхал я майже всю
Сибир с тым доктором. И я переконался,
што Сибир огромный, прекрасный и дуже
богатый край. Я то виділ на власны свои
очи. Сут зимны стороны в Сибири, але сут
и теплы, приміром Семипалатинский край
теплый. В Сибири и в Средной Азии ест
много великих озер, и то такы озера, што
вода так фалюе, як и в великом морі. Мы
заїхали, приміром, на азеро Карачи, где да-
коли за царя богата клясса на курорт при-
їзжала. То я не встані описати, што то за
красота там. Як велике озеро, так кругом
него прекрасны будинки для мешканя. Вод-
ны фалі выливают на піскы и вертают об-
ратно в озеро. Та бо то тот пісок не пісок,
бо больше соли, як піску, чистой біленькой
соли. В той воді люде купаются, за царя
купались богаче, а тепер купаются и лічатыся
работники, што літом получают отпуск по
два и три тыжні.

В 1921 року я просил доктора о отпуск
и я получил два тыжні на озеро Карачи.
Треба было їхати один день и одну ноч. На
дорогу получил я печену куру, папиросок,
хліба. Коли я приїхал и показал удостов-
рене, то сеїчас дали мі комнату для сна-
ния и дали мі всі информации, где купатися,
коли істи и т. д.

Семипалатинска область была бы дуже
добра для переселения для нашего народа,
бо воздух майже такой, як и у нас, а земля
дуже урожайна. В Сибири землі столько,
што раз я їхал цілый день треном, а не ви-
діл живой души, лем зарослы пусты поля
и лісы.

Была уж осінь 1921 року. Я приїхал с
подорожы з доктором обратно в Омск и в
тот час приїхала там польска делегация и
оголосили, што кто хоче из плинных верта-
ти назад в свои стороны, то най голоситя.
Каждого тягне в свое родне село, то и мене
тягло, тай взял я и зголосилося, и заявил
своему доктору, што я хочу їхати "на роди-
ну". Он почал мі отгваряти, штобы я стал
советским гражданином, но я го не послушал.
Поїхал з ним ище на Кавказ, где находятся
величезны курорты. Но з головы мі не вы-
ходило, што треба вертати в Высову, в
свое родне село, ку своей фамилии, и
коли я вернул до Омска, я почал выберати-
ся в долгу дорогу. Насушил я хліба, купил
шист фунтов табаку первого сорта и сіл на
поїзд. 28 дней я їхал до польской границі,
и за тот час бракло мі хліба и табаку, бо нас
іхало разом штыриста военноплинных и тре-
ба было ділитися своими запасами з другими.

Коли мы приїхали на польску границу в
Барановичы, пересіл я на польский поїзд.
Приходит ку мі польский кондуктор и зві-
дуе за Россию, же якы там порядкы, же там
церкви позамыкали и люде до церкви не
можут ходити. Я кажу, што кто хоче, то
до церкви ходит, але никого до церкви не
каганяют ходити. Я сам ходил до церкви и
никто мі не заборонял. А позамыканы церк-
ви лем тоты, што никто до них не ходит,
зато позамыканы, штобы их не обкрали.
Лем же царске правительство будувало
церкви и набудувало их задуже, а тепер
правительство церквей не будует. Коли вір-
ники хотят мати церков, то собі будуют
сами, як и в Америкі.

И я сам виділ, што там было задуже
церквей, а што было коло тых церквей
всякых монахов брудных, заросенных и з
лнивства милостыню просили. Тоты мона-
хы так злієнвили, што ани ся им умыти не
хотіло. Я такого дачого по світу не виділ,
где я походил, як тых брудных монахов. И
тому лем робоча революция могла заради-
ти, абы каждый, кто здоровый, працювал на
себе, а не ошукувал другого або просил
милостыню.

И так приїхал я до своего родного села
Высовы, где ждала мя плоха жизнь в пан-
ской Польші. Прожил я в Высові и пробі-
дувал до 1929 року. А в том року я достался
назад до Америки, до Юнкерс, и ту прожи-
ваю.

Иван Перог.

В КРАЮ И В АМЕРИКІ

(Пише Антон Кобан, родом з Яшковы)

Родился я в краю и селі, где горы, лісы
и каминя, но але тот край для мене найдо-
рожший и наймильший, бо я там родился
и свои молоды літа прожил, хоц и помеж
чужых людей, по службах.

Наше село барз маленьке. Як хлоп ко-
сит при границі, то жена отворит двери в
хижи и на сніданя го закличе. А я сам ся о
том переконал.

Коли я был ище маленьким хлопцом, то
моя мама мушена была дати мя на службу.
Дали мя на службу до коваля коровы
пасти, бо му были должны дві стовкы, а он
хотіл процент. А ту не было откаль дати, бо

отца не было, лем мати.

И так едного разу рано я выгнал коровы
на поле аж там ку границі и зразу коровы
паслися добри. А потом коло еденастой го-
дины коровы собі поставали и подігали. А
моя ковалька мене все своим очами пасла,
и лем раз, як зачне кричати и богом карати,
перунами садити: "А жебы ты паненка Мария
скарала, и жебы ты перун забил, як перший
раз загырмит..."

А тотта ковалька, то была моя нонашка.
Она не могла выречи "к", то вмісто "к" ха-
сновала "т". И я тотто вшитко чул, хоц я был
при самой границі нашего села, а она на
оборі.

Она барз коровы любила и добри годува-
ла. Приходжу я с поля, а она уж така добра,
дае мі хліба з маслом, молока. Але мі тот
хліб з маслом не хотіл ийти до горла, лем
слезы мі з очей шли, коли я собі припомнул
о тых проклонах и перунах от нонашки.

Был там и другой слуга у-того коваля,
Сидор, але тот мал тверде сердце, он собі
нич с ковалькы и ей проклонов не робил. Он
мі гварит:

— Антон, а я барз рад, як на мене газды-
ня грішит, бо она потом барз добра, зараз
даст мі хліба з маслом и молока...

А я му кажу, што я мам инше сумліня, и я
не годен товды нич істи, як она на мене за-
дармо кричит и грішит...

Едного разу я виділ таке представление:

Ей сын забрал з боиска вшитку свіжу ота-
ву, што она приготовила коровам, и дал во-
лам. Иде она коровы доити, смотрит, а отавы
ніт:

— А паненка Мария бы ты старала, а пе-
руны бы ты побили... и т. д. Приходит до-
хиж, сын стоит коло стіны, а она просто
пред образы, поднимают руки вгору:

— А паненка Мария бы ты старала за
мою отаву... Руки павкрест и луп собом на
землю долулиц. И лежит так роспростерта
якых 5 минут на гамбі...

Ковалья товды дома не было. На другой
день сын оповідат отцу о той пригоді, а ко-
валь гварит:

— Та кебы я был дома, то я бы ей до-
бри выпасал ватральком по заді, як она так
лежала.

Таке саме она мала и зо сусідами. Коли
пришла велика злива, гырмоты, блискави-
цы, и почала вода долу польом горнути, то
наша ковалька уж иде з мотыком робити яр-
кы, пуцати воду зо своего поля на сусідске
поле. Сусід видит, выходит зо своим моты-
ком и отбиват воду зо своего поля на ей поле.
Злива и перуны перестали, все в природі
утишилося, но але як зачне наша ковалька
перунами сыпати на сусіда на ціле село, то
все люде с хыж повыходили. Бо село было
маленьке, всего 25 нумеров, то было чути
каждому дохиж, як ковалька проклинат. По-
чали люде бесідувати, што зато такы зливы
приходят, бо ковалька барз грішит и перуны
на село призывает. Зогнали громадский уряд
и осудили ковальку покарати. Коли другой
раз перуны почали бити, приходит виїт з
двома урядниками, забирают ковальовы лап-
цух и сокиру и кажут запластити три папиркы
кары на церков.

В старом краю тоты стары бабы барз за-
бобонны, вірят в чары. Нашу ковальку назы-
вали люде босорком, чаровницом, бо она ма-
ла штыри коровы, то от тых коров мала
молока, як воды, а масла, як болота. То каж-
дый говорил, што ковалька мусит "штоси
знати". Она мі наклала масла до точанкы, то
я тотто масло не іл, бо ем так само вірил в
тоты чары. Масло я давал своему товаришу
Николаю Мадзеляну. Он іл и сміялся з ме-
не. А дома у нас не было ни масла ни моло-
ка, бо што была една корова, то и от той
масло треба было продати, штобы купити
соли и камфины...

**

Но зато я был веселый хлопец, співал
собі, свистал и пискал на пискалкі. Каждый
чоловік мае який-си талант, то и я мал свой

(Продовження на ст.5)

талант — до музики и до співу. Но што-ж с того, коли ку таланту треба школы, учителя, а для мене бідного того не было, так што и мой талант был загребаний в землю. Родиче померли, то я мушений был иди на службу малым хлопцом, а на службі кажут тяжко працювати, и Антоний працювал от маленкости тяжко, и зато остался малого росту. За молодых літ боліла го голова каждый другий день, його лице поблігло, як біла хустка, каждый мог познати, што Антоний хорый. Ковалька казала, абы Антоний мыл голову там, где сходятся три ріки вьедно, што то поможе. Но то не помогло. На старшы роки само перешло.

Антоний в свойом житю много потерпіл, бо он битися з никым не хотіл, хоц и за правду, покорный был, каждому уступал. Єдного разу, коли пас худобу, притрафилоса му таке:

Было нас штыри пастухы. Наклали мы собі огня, бо была слота, зимняво было. Єден сиділ на камени, найближе коло огня, а потом пошел наверхнути худобу. А Антоний за тот час сіл собі на того місце, где он сиділ, хотіл загрітися. Коли тот вернул, то собі обернул бичиско грубшым концом и ударил Антония по голові. Был там моцнійший от него, уж в роках паробок, Михал Ковальский, и он дораз зімал го до рук и ключа Антония:

— Но, Антоний, бер бичиско за тонший конец и отдай му так само по голові грубшым концом. Не бойся нич, я тя не дам.

Но Антоний не мал отвагы, бо он боялся, што тот го потом буде бити, а за сироту не заступится никто.

Померла Антоньови и мати, так што остался круглом сиротом. Приходит уйко из Білцаревы и заберае го до себе, як "свого". А вы знате, як то родный знае "за своего" взяти. "Свому" уж не треба нич платити, "свой" будчым обидеся, а робити треба ліпше, як чужому. Так поводилося и Антонию у уйка. А барз ся му цло за родным селом, хоц там уж никого з його родных не было. Но он бы хотіл хоц своего сусіда видіти.

Єдного разу выбраеся уйко до Грибова и купил дві пары скорен, для своего сына и для Антония. Но скирні для сына были добры и паробокы с твердыма холявами, а для Антония купил скирні з мягкыма холявами, такы, як носят стары бабы. И Антоний дуже на того розжалілся, бо он дуже веце працювал, як його сын Василь.

И выпросилса раз Антоний с плачом отвидіти свое родне село и своего сусіда Д. Сыча. А там якраз про него службу нашли, до чужого — 20 ринских плацы на рок. А о тыжден приходит за Антоном уйчина и хоче го взяти. Но Антоний скрылся до причивка до соломы. И так служил Антоний у пана три роки.

**

В 1906 року выбраеся Антоний в Америку и счастливо приіхал, до Монессен, Па. Перша його работа была в бляховні, а друга в "Питтсбург Стил Ко.", в клинцовні, при машині. Дал му бос машину, при котрой Антоний натрапилса дост, покаль научилса роботу. Потом дали му 4 машины, потом 6, а потом 8. И там Антоний працювал 5 літ. Босове Антония любили, бо он тримал машину дуже чисто, коло машин было все чисто позамітано, и знов го зато други хлопці не любили, бо и они мусіли машины чистити и коло машин замітати, але робили то лем так, облудно.

Потом Антоний достал роботу в Калифорнии, Па. при "Питтсбург Коул Ко." И там получил гражданскы папери, тай оженился. А было то так:

Достае Антоний лист зо старого краю от односельчана Кохана, котрый пише так меж иншым: "Просил бы я тя барз красно, абы ты подал руку мойой дівки и послал ей шифкарту, а як хочеш, то можеш оженилися..." И так Антоний и зробил: послал Сандрі шифкарту и 20 дол. ку шифкарті, а коли она приіхала, то стал з ньом под вінец. И Антоний чувствовалса дуже счастливым...

ПРИ МАХОХІ

(Пише СЕМАН ВОЛЧАК из Устья Русского)

То я вам опишу, яке было мое житя при молодой махохі. И то все правда, ника не байка. Мі было три роки, як моя мама померла, а молодшому брату Грицови было полтора рока. По першой мамі нас осталося четверо: найстарша сестра Марина, потом Михал, а пак я, Семан, и наймолодший Гриц.

Два роки по смерти мамы няньо оженился и взял собі молодую дівку Олену. И то была проклята Олена, як она нас мордувала голодом! Я пас гуси, то ми не дала хліба, не то хліба з маслом! А сколько раз я был битый, и то цілком задармо. Што правда, то мацоха мя нигда не била, но наюдила няня и потом няньо мя били задармо цілком, так што я боялся хоц-коли дому прити, нераз без вечери спал в загаті. И так, мы діти по першой мамі зме бідували при той махохі, голодували и не выспалися.

Я вам ту опишу, як я ище гуси пас: Мой небощик няньо и небощик брат ишли дырва ризати под Бодньов лаз. В Бодньовом лазі стяли бука, а кльоцы поспущали под лаз. И я пошел з нима. А там, знате, была вода дост глубока, такой вир, и там купалися пастуси. Та и я там хотіл купатися. Зоблюкся, пребачте, и вліз я до воды и хлюпамся при краю. А там дуже хлопчисков купалося, а поедны мали и коні, то на конях ся купали, бо то была велика вода. Тай потом я собі вышол з воды на пісок и гребу собі в піску. А єден газда мал коня, што го звали Бурик. Но тот газда был форкавый, то не выповіл Бурик, лем Булик. А тот Бурик такой мудрый был, што як му повіл: "Бурик, покаж фигля" — то вам так задом метал, што страх было ку нему приступити. Но и товды єден хлопец, а то был Гриц Гуретяк, с тым Буриком был в воді. А коли вышол з воды и ишол коло мене, то втял Бурика и гварит: "Бурик, покаж фигля!". Як шмарил Бурик задом, та просто на мене и в ребра мя колнул так сильно, што ми зламал два ребра.

И с того часу я бідувал с тыма зламаныма ребрами дас десять літ, бо о докторі або медицині даякой ани бесіды не могло быти. То я тяжкы муки претерпіл. Ту треба было пасти гуси, потом, пребачте, коровы, а ту я не мог дыхати. А найтяжше ми было, як треба было молоти в млинці. Не мож было отдыхнути, а ту мацоха кричит; "Уж ся ти не хоче молоти, га?!" — а ту я отдыхнути не могу.

И так я бідувал ціле свое хлопяче житя с тыма зламаныма ребрами, но помаленкы якоси ся ми зросло само, и видите, ище жию дотепер. Але лем послушайте, бо то ище не конец: Возили мы, пребачте, навоз, — або, як зовут, гной, — и я упал под воз и воз през мене перешол. Потом зас зме шли орати, то зме везли на возі плуг, бороны, зерцо и я зас упал под тот воз и зас през мя перешол.

И так я бідувал до пятнастого рока, а мацоха все на мя врала. Нациганит пред няньом на мене, а няньо мя били цілком задармо.

А тепер вам опов'м, як я пас быки. И веце хлопци пасли. А было то за Поляном и быки пишли до ліса, до Бодньового лазу, и я пустился за нима и быки ся ми там пасли по лісі, а я ходил коло них. И пришол я ку єдному буку, а там коло того бука кости с козоз, з овец. Позерам ліпше, а там дзура в том буку, дудла. Слухам, штоси там пиштит. Розбил я каменьюм векшу дзуру, так што аж сам ем ся вопхал. А там, знате, два волчата драпуться горі дудлом. Я хватил єдно и вытяг го з дудлы и привязал на бич, и зас пошел по друге, хватил го за хвост и тягну. А оно выкрутилося и мене за руку. Два пальці ми прокусило. Так коли я го вытяг, то ем го с цілой силы пару раз бичиском праснул и оно ся звывертало. Я думал, што оно уж мертве, то-м го лишил.

А тото живе взял зо собом. Выгнал я быки з ліса к другим и проваджу тото волча ку пастухам, як мале щеня. Каждый пастух просит, абы му тото волча дати. Я гварю, што там ище в лісі сут волчата, а єдно забите лежит, што ем го бичиском забил. Єден хлопец мя барз просил, абы я му показал, где, и мы пустился до ліса ку тому буку. Смотриме, а тото волча, што я думал, же я го забил, жие. И так тот хлопец взял собі тото друге волча.

Коли мы привели тоты волчата в село, то цілу тоту ноч стары волкы были понад селом, што немож было вытримати.

Я свое волча продал за пят ринских, и як я ся тішил, же я такой богатый. А тот другий хотіл десят ринских и не продал. Тримал, тримал — волча подросло и втекло до ліса...

Але верну я ище ку своей махохі: Так я працювал и пас быки и коровы, а все был голый и голодный, бо мацоха ми не дала ни лахы, ни хліба. По два и по три місяцы я хліба не виділ, хыбаль як дакто іл. Мушу вам повісти, пребачте ми за брыдке слово, и уши мя іли, як даяку скотину. Сам ем нераз в потоці в лісі свои подерты гачата райбал. Таке мое житя было

коло мацохы. Так што я собі и єдну співанку на мацоху придумал и співал в лісі, а то такую:

Гей, я свою мацоху
Повішу на соху —
А зо сохы на бука —
Най не бреше, як сука!

НАШЫ КАРПАТЫ

Край Лемковина, горы Карпаты,
Вы наши родны, силом нам взяты.
Вас так назвали — край "Лемковина",
Люде ся звали — русска родина.

Віками жили діды прадіды,
Радили собі, хоц часом в біді.
Но честно русске имя хранили,
Зато заплачу такую пслучили.

Нас так прогналы, як то румыны,
Маленьке племя, што звется гуны.
Нам тепер кажут тихо сидити
И за край родный кажут забыти.

Нас катували чужы и свои,
Но лемкы были все твердой волі,
Же зайде солнце и над Карпаты,
Свободу принесут нам наши братья.

На жаль великий вышло иначе,
Бо лемков прогналы, а Карпаты плачут
И кличут нас: вертайте діти,
На родной земли вы должны жити.

Но тоты часы варварскы были,
В тот час сильны слабых нищили.
Тепер наука, культура, братство,
А про нас лемков нищета и рабство.

Бо нас прогналы з родного своего,
И розсіялы, где як попало,
Тепер нам кажут, же так ма быти,
Ниякых лемков нема на світі.

Но то неправда, што вы кажете,
Вы сами себе тым понижате.
Таж знате добри, где лемкы жили,
Вы з родной землі нас выселили.

Брате поляку памятай того,
Любиш, не любиш брата русского,
Но як бы русскы кровь не проляли,
Вы бы "ойчизны" своей не мали.

Братья славяне, чом так блудиме?
Сильнійшы слабым житья дусиме.
Найвысший час правду признати,
И лемкам землю родную отдати.

